

BRIAN BARRY (ed.), **Power and Political Theory, Some European Perspectives**, John Wiley, London — New York — Sydney — Toronto 1976, 296 s.

European Consortium for Political Research on vuosittain järjestänyt työryhmien kokouksia (workshops). Erään työryhmän teemana on jo useamman vuojen ajan ollut politiikan teoria. Professori Barryn toimittama kirja on syntynyt näissä työpajoissa. Teos on artikkelikokoelma, jonka aineisto perustuu pääosin vuonna 1974 pidettyyn Strassbourgin kokoukseen. Artikkeleita on kokouksen jälkeen kirjoitettu uudelleen siten, että tekijöillä on ollut mahdollista kommentoida toisiaan ja muokata omia artikkeleitaan niin, että teoksesta muodostuu mahdollisimman luonteva kokonaisuus. Kun teokseen on vielä lisätty eräitä artikkeleita ECPR:n työryhmätyöskentelyn ulkopuolelta, on tuloksena syntynyt melko monipuolinen katsaus uusimpaan eurooppalaiseen ja osin myös amerikkalaiseen ekonomistiseen politologiaan.

Kirjan kahdessa ensimmäisessä artikkelissa professorit Jack Lively ja Pierre Birnbaum tarkastelevat ekonomistista valtateoriaa. Sekä Livelyn että Birnbaumin artikkelissa esitellään ja arvioidaan erityisesti Peter Blaun käsityksiä vallasta ja vaihdannasta. Molemmissa artikkeleissa kiinnitetään huomiota siihen, että ekonomistinen valtateoria ei ole kyennyt selittämään vallan jakaantumiseen liittyviä kysymyksiä. Lively kohdistaa tämän syytöksen nimenomaan Blaun tutkimuksiin, kun taas Birnbaum korostaa, että kyvyttömyys valtarakenteeseen liittyvien ilmiöiden selittämiseen liittyy välttämättä individualistiseen metodologiaan, mihin myös ekonomistinen valtateoria perustuu. Eko-

nomistisessa valta-analyysissa voidaan kyllä erottaa toisistaan ulkoinen järjestelmä, joka otetaan annettuna, ja sisäinen järjestelmä. Birnbaumin mukaan ekonomistinen valta-analyysi ei kuitenkaan kykene analysoimaan ulkoisen ja sisäisen systeemin välistä vuorovaikutusta. Kaikki valtailmiöt redusoituvat tällöin yksittäisten henkilöiden väliseksi face-to-face-relaatioiksi.

Sekä Livelyn että Birnbaumin artikkelit ovat ekonomistisen valtateorian kriittisiä arviointoja, mutta kummassakaan ei varsinaisesti esitetä vaihtoehtoista ohjelmaa valtatutkimusta varten.

Seuraavissa kolmessa artikkelissa tarkastellaan vallan käsitettä. Hollantilaiset professori R. J. Mokken ja apulaisprofessori F. N. Stokman vertailevat artikkelissaan valtakäsitteen suhdetta toiminnan tarkoitukseen, paktoon ja vaikutusvaltaan. He pohtivat, onko valta potentiaalista kapasiteettia vai toteutunutta käyttäytymistä ja onko valta henkilön ominaisuus vai henkilöiden välinen relaatio. Heidän mukaansa valta on aktorin kykyä kiinnittää tai muuttaa toisen aktorin toimintavaihtoehtojen joukkoa. Vaikutusvalta on aktorin kykyä determinoida osittain toisen aktorin toimintaa niiden vaihtoehtojen puitteissa, jotka tälle toiselle aktorille ovat mahdollisia.

Professori Francois Chazelin esittämä vallan määritelmä on hyvin samantyyppinen kuin Mokkenin ja Stokmaninkin. Hänen mukaansa valta ja kausaalisuhde ovat läheisiä käsitteitä, mutta niitä ei missään tapauksessa voida samaistaa. Valtasuhteessa on aina kiinnitettävä huomiota vallankäyttäjän intentioihin, mikä erottaa valtasuhteen kausaalisuhteesta.

Professori Felix E. Oppenheimin mukaan vaikutusvalta, estäminen ja rankaiseminen ovat kolme erilaista vallan muotoa. Vaikutusvalta on siis vallan alakäsite (mikä käsitys muuten on täsmälleen päinvastainen kuin Dahlilla).

Professori Brian Barryn mukaan valtaa voidaan käyttää monilla eri tavoilla alkaen olemassaolevien käyttäytymistäipumusten voimistamisesta ja päätyen fyysisiin pakotteisiin. Barry tarkastelee artikkelissaan erityisesti niitä etuja ja menetyksiä, joita vallankäyttöön ja siihen alistumiseen liittyy. A:lle koituu aina tietenkin etua siitä, että hän saa B:n käyttäytymään haluamallaan tavalla samoin kuin B:lle

koituu menetyksiä siitä, että hän joutuu alistumaan A:n vallankäyttöön. Barryn valta-analyysin ekonomistinen lähtökohta edellyttää tietenkin lisäksi, että B alistuessaan A:n vallankäyttöön, katsoo saavuttavansa sellaisia etuja, että uhrautuminen kannattaa. Barryn analyysi siitä, millä tavalla A voi maksimoida oman etunsa valtaa käyttäessään, on johdonmukaisesti ekonomistinen, yksinkertainen ja mielenkiintoinen.

Professorien Knut Midgaardin ja Johan K. de Vreen artikkelit samoin kuin assistenttien Franz Lehnerin ja Hans Schütten artikkeli käsittelevät ekonomistisen valta-analyysin rajoituksia. Professori Midgaard esittelee kooperatiivisia ja kaupankäyntiin perustuvia pelejä ja tarkastelee, mitä valta ja vallankäyttö voisi tarkoittaa erilaisissa pelitilanteissa. Hänen mukaansa vallalla ei välttämättä tarvitse tarkoittaa valtaa toisiin ihmisiin nähden. Luonnollisessa kielessä ei tosin puhuta vallasta silloin, kun ryhmä kykenee yhteistyöllä saavuttamaan tehokkaasti asettamansa tavoitteet. Mutta silloin, kun näitä tavoitteita ei saavuteta, puhutaan kyllä vallattomuudesta.

Teoksen loppuosaan sijoitetut, vielä mainitsematta olevat neljä artikkelia eivät käsittele ekonomistista valtateoriaa. Dosentti Herman van Gunsteren vertailee toisiinsa erilaisia suunnitteluteorioita. Ortodoksiselle suunnittelulle on hänen mukaansa leimallista kiinteiden päämäärien asettaminen, tavoite-keino -rationaalisuus sekä kausaalimallien ja lineaaristen ohjelmointimallien käyttö. Uusi suunnitteluteoria jakaantuu kolmeen eri koulukuntaan, joihin perustuvaa toimintaa tekijä nimittää systeemi-rationaaliseksi suunnitteluksi, biokyberneettiseksi suunnitteluksi ja kommunikatiiviseksi suunnitteluksi. Systeemirationaalista koulukuntaa edustavat hänen mukaansa Jantsch, Ozbekhan, Forrester ja Luhmann. Biokyberneettistä koulukuntaa taas edustavat mm. Beer ja Chadwick. Kommunikatiivista koulukuntaa edustavat Habermas, Churchman ja Foster.

Apulaisprofessori Evert Vedungin mukaan tieteellinen metodi voidaan jakaa kokeelliseen ja ei-kokeelliseen metodiin. Ei-kokeellinen metodi taas voidaan jakaa vertailevaan ja case study metodiin. Case studyssa tutkitaan vain yhtä yksikköä, kun taas vertailevassa tut-

kimuksessa on useampia yksiköjä tutkittavana. Vedungin mielestä ei ole mielekästä puhua erillisestä tilastollisesta metodista. Samantyyppisiä tilastollisia tekniikoita käytetään näet sekä kokeellisissa tutkimuksissa että vertailevissa ja case study tutkimuksissa.

Apulaisprofessori Jan-Erik Lanen artikkeli poliittisen käsitteestä on Barryn, Mokkenin ja Stokmanin sekä Gunsterenin artikkelien ohella teoksen antoisimpia. Hän tarkastelee Weberin, Eastonin sekä Lasswellin ja Kaplanin teorioita ja tutkii, muodostavatko niitten käsitteet taksonomian, jossa primitiivitermeistä alkaen päädytään yhä komplisoidumpiin johdettuihin termeihin, joista poliittisen käsite on eräs. Ei tietenkään ole yllättävää, että mikään mainituista teorioista ei täytä tiukan deduktiivisen taksonomian vaatimuksia. Artikkelissa on hyvin analysoitu niitä erilaisia merkityksiä ja epätasällisyyksiä, joita poliittisen käsitteeseen kyseisissä teorioissa sisältyy.

Politiikan käsite on keskeisellä sijalla apulaisprofessori Jon Elsterin artikkelissa. Tällöin hän tarkastelee mm. poliittisen ja taloudellisen alajärjestelmän välistä eroa. Tällä erolla voidaan hänen mukaansa tarkoittaa eroa henkilöryhmien välillä, eroa henkilöiden roolien välillä tai eroa toiminnan eri aspektien välillä.

Barryn toimittama kirja valottaa hyvin valtatutkimuksen tämän hetken tilannetta. Teos on kuitenkin puhtaasti käsiteanalyttinen ja metodologinen, eikä siis sisällä mitään empiirisiä aineistoja vallankäytöstä. Teos osoittaa, että politiikan tutkimuksessa vallitsee tällä hetkellä melkoinen käsitteiden sekasorto. Samoja käsitteitä käytetään eri merkityksessä ja käsitteet ovat toisinaan niin yleisiä, että niihin voi sisällyttää melkein mitä tahansa. Poliitiikan ja vallan välinen suhde on edelleen samalla tavalla kiistelty kuin behavioralistisen suuntauksen varhaisemmassa vaiheessa. Toisinaan politiikka samaistetaan toiminnaksi, jossa käytetään valtaa. Toisinaan taas politiikka ja valta halutaan käsitteellisesti erottaa toisistaan siten, että voidaan erikseen puhua poliittisesta vallasta ja muuntyyppisestä vallasta. Tulevaisuus tulee aikanaan osoittamaan, missä määrin ekonomistisen valtatutkimuksen täsmällinen käsiteanalyysi ja formaaliset tutkimusmenetelmät tulevat vähentämään politiikan tutkimuksen

käsitteen- ja teorianmuodostuksessa vallitsevaa kirjavuutta.

Heikki Paloheimo